

Samper, Emili, ed. (2016), *The Myths of the Republic: Literature and Identity*. Kassel: Edition Reichenberger, 242 p. ISBN 978-3-944244-53-2.

La història de la cultura catalana està en permanent revisió, i els deu volums que sota aquest títol va dirigir Pere Gabriel a finals de segle xx van afavorir les relacions transdisciplinars per fomentar noves recerques que obriren noves perspectives i metodologies. Arran d'això s'ha endegat una nova línia d'estudi sobre la presència de la cultura republicana en la formulació de la identitat catalana, que proposa una visió més complexa de la gènesi de la catalanitat contemporània i la converteix en quelcom més plural socialment i ideològica. La història de la cultura catalana contemporània es forjà des de diverses perspectives ideològiques, socials i culturals: el llibre *The Myths of the Republic: Literature and Identity*, coordinat per Emili Samper i editat a la col·lecció «Estudis Catalans» de l'editorial alemanya Reichenberger, mostra com des de ben aviat el mite republicà hi fou present, fet que confereix a la cultura catalana una innegable modernitat en vincular-se amb un ideal de progrés associat a la llibertat i la igualtat. Així mateix, aquesta cultura republicana s'estendrà a través d'una cultura associativa connectada a la cultura, al lleure i a l'educació que la projectaran entre amplis sectors de la població catalana. La literatura, com les arts, va participar en l'elaboració de l'imaginari republicà i de la seva simbologia. Tot i així, no hi ha encara prou estudis que se centrin en el paper de la literatura en el desenvolupament dels ideals republicans dels segles XIX i XX. Aquest és un dels buits que es proposa omplir aquest volum, que té com a punt de partida la idea que el republicanisme català requeria de mites i referents per a elaborar una proposta pròpia.

De l'estudi de textos literaris i de la tasca duta a terme per la gent de lletres a l'entorn d'aquests temes s'ocupen les diverses contribucions presents en el llibre; autors de més o menys renom, poesia, teatre, prosa, literatura popular, escriptura femenina i correspondència són abordats en aquestes 242 pàgines consagrades a la tradició literària republicana a Catalunya. En conjunt, s'hi corrobora com el mite republicà fou cabdal

en el desenvolupament d'una identitat catalana i, per tant, qüestiona l'hegemonia conservadora i catòlica en la gènesi de la projecció contemporània d'aquesta identitat.

El primer text, de Roger Canadell, estudia amb força precisió la figura de Josep Anselm Clavé pel seu compromís amb la democràcia, la cultura i l'associacionisme obrer a mitjans del segle XIX. L'article posa èmfasi en com el seu projecte associatiu i la construcció de mites republicans en la seva poesia van contribuir a construir i consolidar el mite republicà, vinculat aquest als ideals de llibertat, igualtat i fraternitat inseparables d'una societat progressista i moderna. El mateix Clavé, per la tasca desenvolupada, esdevingué un mite de la cultura catalana.

De temes teatrals se n'ocupen Magí Sunyer i Biel Sansano. Els seus respectius articles focalitzen l'interès en els aspectes ideològics del primer teatre en català a Barcelona i a València en el període precedent a la restauració borbònica. Sunyer se centra en el primer teatre republicà en català a Barcelona, i ho fa a partir de l'estudi d'un seguit de comèdies de Frederic Soler, Joan Alonso del Real i Rossend Arús, on el missatge polític apareix en la crítica a l'absolutisme, a la corrupció i al centralisme de Madrid. L'article s'insereix en un estudi de més ample abast sobre els símbols i mites republicans en la literatura catalana del segle XIX en el període que precedeix la restauració borbònica, en què el teatre català actuà com a transmissor d'idees i veié créixer el nombre de nous dramaturgs compromesos en la lluita republicana i progressista. L'estudi de Sansano, en canvi, mostra com el teatre a València no va complir la mateixa funció. Sansano analitza un seguit de peces teatrals que foren representades en teatres populars de València durant la Primera República espanyola. Tot i no tractar-se d'obres de caràcter polític, les referències més o menys explícites a la República hi són presents, però en aquest cas no es projecta una imatge en positiu de la Primera República. Això s'explica, probablement, pel fet que es tracta d'un teatre d'entreteniment destinat a les classes populars, de fons rural, conservador, on les conquestes republicanes s'oposaven a unes formes de vida controlades tradicionalment per l'església.

El treball presentat per Josep Maria Domingo i Anna Llovera, per la seva part, s'allunya de la problemàtica del volum però no per això és menys interessant. Els autors analitzen el *Llibre verd*, una compilació d'esbossos, pintures i dibuixos d'Apel·les Mestres elaborada a partir de 1874. Domingo i Llovera estudien les «ombres de la memòria», les figures i referències subconscients que proporcionen les arts visuals, i el paper de la literatura en la societat de masses emergent i la indústria de l'oci. La política no hi és present, però essent el poeta un ferm defensor de la pau, la llibertat i la igualtat, la crisi política a Espanya sí que sembla impregnar l'obra.

Quant als textos de Pere Gabriel i de Margalida Tomàs, van de la mà. Ambdós estudien la poesia de Rossend Arús i Arderiu, però mentre Pere Gabriel proposa un

marc teòric i treballa alguns poemes polítics de l'autor, Margalida Tomàs fa un pertinent i acurat estudi de la seva poesia. En el seu treball, Pere Gabriel subratlla el paper de les commemoracions i de les celebracions simbòliques en la creació d'una cultura nacional, així com la importància de la literatura política en el procés de configuració d'una cultura d'esquerres. Arús, republicà federal i catalanista, es movia en els anys del sexenni democràtic entorn de la literatura i el periodisme i participà en un projecte que pretenia modernitzar Catalunya amb la introducció d'una cultura democràtica i de progrés. Margalida Tomàs fa un recorregut per la poesia de Rossend Arús, dels temes de què tracta però també des d'una perspectiva formal de registre lingüístic, més enllà de destacar la participació del personatge en tot un seguit d'institucions, d'associacions i d'iniciatives culturals.

Clou la primera part del volum el pertinent article d'Emili Samper, que centra el seu estudi en la poesia política d'un altre autor destacat, el reusenc Cels Gomis, una poesia clarament compromesa amb temes com ara la llibertat, el progrés, les dures condicions dels treballadors o el progrés científic i tecnològic, alhora que segueix l'estètica de la literatura anarquista i de la literatura republicana.

Els articles que hi segueixen posen especial èmfasi en el pes dels canvis polítics i socials en la modificació dels valors intangibles de la democràcia. És així com Margalida Aritzeta analitza el mite de la ciutat imaginària creada per Narcís Oller, Vilaniu, que és present en tres de les seves novel·les. Vilaniu representa una ciutat mitjana i d'esperit provincial, contraposada a la Barcelona cosmopolita, i a través de la qual es palesa la transformació d'una Catalunya rural en un país industrial, amb els valors que aquesta trasmet.

Diversos són els articles que tracten temàtiques des de la perspectiva del gènere i posen especial èmfasi en com, després de l'experiència republicana, les dones entren amb força a escena com a subjecte polític. Carme Oriol analitza la correspondència de Sara Llorens amb el seu professor i mentor Rossend Serra i Pagès entre 1904 i 1929, per tal de posar en relleu la contribució que Sara Llorens va fer per a difondre els valors educatius, socials i culturals republicans. En un treball signat conjuntament, Montserrat Palau i Montserrat Duch tracten de la dona republicana i dels canvis que la Segona República van permetre, a partir dels exemples de Rosa Maria Arquimbau, Carme Monturiol i Mercè Rodoreda. L'estudi subratlla com les reformes van permetre un seguit de canvis que permetien trencar amb el model femení convencional de l'època, però tot i el desenvolupament legal no hi va haver prou temps per a modificar la realitat quotidiana de les relacions de gènere.

Fora de l'àmbit del gènere, els articles de Montserrat Corretger i d'Oriol Teixell se centren en la desfeta política de 1939 i en com aquesta repercutí en la difusió d'obres

que temàticament desprenien determinats valors democràtics. Corretger evoca les dificultats que van patir les novel·les d'Odó Hurtado sota el règim franquista donada la representació de la vida moral i sentimental de la burgesia catalana. Això s'explica per la repressió que tota llibertat moral i sexual va patir a la postguerra: la censura del règim i la modernitat de les novel·les d'Hurtado van repercutir en la recepció del seu treball. Teixell analitza la correspondència entre Joan Puig i Ferrer i Domènec Guansé en els anys d'exili, entre 1949 i 1954, on es fan evidents les dificultats que els autors catalans i les seves obres van patir al llarg de la dictadura. Finalment, el treball d'Alfons Gregori analitza els contes de Jesús Moncada i les referències republicanes presents en aquest. Hi trobem imatges i símbols de les idees republicanes, sàtira política envers el franquisme, l'anticlericalisme i denúncia de les elits. De tot plegat és després que, un cop desapareguda la Segona República, el seu record sembla sobreviure.

En definitiva, i en el seu conjunt, el volum representa una aportació important i heterogènia al coneixement de la literatura en català en la configuració i representació dels ideals i dels projectes republicans, a la recerca sempre d'una societat més democràtica i igualitària. Recerques com aquesta haurien de permetre subvertir els vells paradigmes interpretatius que han consolidat estereotips al voltant de la modernitat de la cultura catalana.

MARIA LLOMBART HUESCA
Universitat Paul Valéry Montpellier III
maria_llombart@yahoo.fr
ORCID 0000-0002-8384-4705